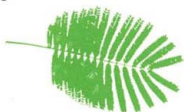

פינת טבע

הוצאה פנימית, קיבוץ בארי, תשמ"ז
© 1986, כל הזכויות שמורות,

כתבה: סמדר ברמק
עיצוב: יגאל זורע

מתוך המדור "פינת טבע"
שהתפרסם ב"כאן", 1985

© כל הזכויות שמורות למחברים ולקיבוץ בארי
אין להעתיק, לשכפל, לצלם, להקליט, לתרגם
או להפיץ ספר זה או קטעים ממנו בשום אמצעי,
ללא אישור בכתב מהמוציא לאור.

40 שנה לקיבוץ בארי
הוצאה פנימית, תשמ"ז, 1986
סידור לוחות והדפסה: דפוס בארי

מחזור החי והצומח

משמש	19	האירוס הארץ ישראלי	3
צאלון	20	עירית גדולה	4
זיקית	21	חולד	5
גדר חיה	22	שקדיה	6
זית	23	דרור בית	7
צבר מצוי	24	כליל החורש	8
רימון	25	דנאית תפוח־סדום	9
חצב מצוי	26	ברקן סורי	10
טלה קטן	27	עורב אפור	11
גויאבה	28	בוהיניה	12
צפרדע	29	חרדון מצוי	13
צב	30	שסק	14
נחליאלי	31	דבורת הדבש	15
שלשול	32	חוגלה	16
חלזון	33	חיטה	17
סתנית היורה	34	תנשמת	18

איפה עושים מה?

36	מה עושים עם שיבולת-שועל?
37	מה עושים עם שיבולת-כרז?
38	מה עושים עם מקור החסידה?
39	מה עושים עם זומזומית?
40	מה עושים עם חרצית?
41	איך עושים צפצפה משיבולת-שועל?
42	איך תופסים ארי-נמל?
43	מה עושים עם אוצרות רוח?
44	מה עושים עם נוצה?
45	מה עושים עם חבלבל?
46	איך עושים הליקופטר?
47	איך עושים תותח?
48	איך עושים רקדנית מדרדר?
49	מה עושים מבוטן?
50	מה עושים עם סביון?
51	איך עושים צפצפה מעלה של אקליפטוס?
52	איך עושים משרוקית מגוג?
53	איך עושים שרשרת ממחטי אורן?
54	איך עושים אף של מכשפה מהיבסקוס?
55	מה עושים עם חופזה?
56	יָרֵק (כללי משחק)
57	מה עושים עם חצב?
58	מה עושים עם בונבונים של איזדרכת?
59	איך עושים מפית מעלי דקל?
60	מה עושים עם גרעין של אבוקדו?
61	מה עושים עם חלזון?
62	מה עושים עם קליפה של תפוז?

שמים אפורים, חשרת עבים
מבטיחה לא־מקימת באופק, פה
ושם נרמז אודם כלנית ראשונה,
אדמה מצפה בכליון רגבים ו־
ירוק, למרות הכל, כבחורף.

נחבא אל העשב, מועד למרמס,
צנוע מחד ומלכותי מאידך —
אירוס. לא אחד הגדולים, לא
עוצר נשימה בצבעיו — אבל
אמיתי וענוג ושייך. אולי כמו

כל־יגוי יקר, לבן שקוף כבדולח ועטור זהב; אולי כפרפר
חיוור ועדין; ואולי, כפשוטו — פרח בר.

האירוס הארץ־ישראלי Iris Palestina

ממשפחת האיריסים המונה כ־260 מינים.

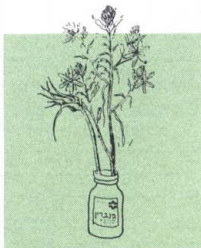
מקור השם מיוונית (אירוס — שם אלת הקשת בענן, רמז לשלל
צבעי הפרח).

פורח בינואר.

תאור: צבע — לבן זהוב. מבנה — 3 קבוצות עלי עטיף, בכל קבוצה
3 עלים. העלים החיצוניים צבועים כפס זהוב ונוטים כלפי מטה.
ריח — נעים.

צורת ההאבקה: החרק נוחת על "משטח נחיתה" נוח (העלים הנוטים
מטה) ומונחה ע"י הפסים הזהובים אל מקור הצוף והאבקה.
תפוצה: הזרעים נישאים עלידי מי הגשם או ע"י נמלים שמחכות
אותם בזכות חלק מיוחד בזרע המכיל מזון שומני.

שנה־שנה מחדש, קצת גשם,
 התחלה של חורף, והנה —
 פריחה. תחילה עלים, ירוקי־כהה
 מבטיח. אחר, גבעול וניצנים
 רכים. אט־אט הוא מיתמר אל־
 על, פוקח פרחים קטנים לשמש
 חייכנית, ואז — תפרחת לבנה
 גבוהה־גאה בנוף אפור־ירוק.
 בין בורות המים, שכרי חרסים
 פזורים, תילי חולד תחוחים, גללי

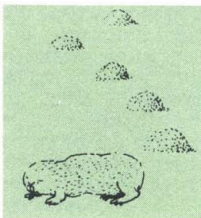
פרות טריים, בדרך למכתש.
 תתמה, מה סוד ההתמדה? איך התחדשות כזו מדי שנה?
 השורשים. השורשים המעובים באדמה.
 זה לא משל, זו לא שנינה. פשוט — עירית גדולה.

עירית גדולה *Asphodelus microcarpus*

ממשפחת השושניים.
 פורח מפברואר עד מאי.
 תאור: עלים ירוקים צרים. גבעול זקוף המגיע עד ל־1 מ' ומסתעף
 בראשו לאשכולות פרחים לבנים. כל פרח חי 36 שעות. פורח
 בשעות היום וקמל בלילה. למחרת נפתח פרח נוסף בכל אחד
 מסעיפי התפרחת וכה הלאה. בקרקע שורשים מעובים, בהם
 מרוכזים המזון והמים להזנת העלים.
 ריבוז: ע"י התחלקות של השורשים.
 שימושים: מן השורשים המעובים מכינים רטיות לפצעים או
 משתמשים לחליטת תה טעים או מכינים מהם דבק.

אמרו עליו: רשע, חמסן גזלן.
תווית דבקה בו של מזיק. אולי
השם הוא בעוכריו: חולד. כמו
חולדה רעה.

ומה הוא בסך הכל — קטן, צנוע,
חבוי במחילותיו. לא תואר לו ולא
הדר. עיניו עיוורות, אוזניים אין
לו וזנבו חסר. אז אילו מזימות
כבר יוכל לחרוש?

אנחנו, החולכים זקופים על פני

האדמה הזאת, מה לנו כי נלין על החופר דרכו בדד בחשכה.
גם אם טעם בדרך כמה שורשים, או נגס בפקעת עת עצר
לפוש מעט — הרי תיחח והיטיב בדרך גם. ומה הוא תל עפר
קטן בתוך שדה כל כך גדול.

בדרך מהרפת לכיוון בית השייח הוא לא ראה אותנו. זה רק
אנחנו שנתנו מבט אחר בשורת התילים התחוחים
שהשאר.

Spalax ehrenbergi

חולד

ממשפחת החולדיים Spalacidae שבסדרת המכרסמים.
תאור: אורך גופו 16 ס"מ, פרוותו קטיפתית וצבעה אפור-כספי. גופו
גלילי. חסר זנב. שרירי העיניים מכוסים עור, אפרכסות אוזניים
חסרות. הראש משוטח, השיניים החותכות בולטות ובהן הוא חופר.
חופר מחילות מתחת לפני האדמה ומוציא תילי עפר על פניה.

חי בכדידות, לעיתים רחוקות עולה על פני הקרקע.

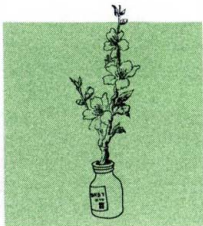
מזונו: פקעות, בצלים שורשים וירק.

המלטת אחת בשנה בפברואר-מרץ. 4-3 גורים.

מצוי במרכז הארץ ובצפונה (יש הקוראים לו בטעות: חפרפרת).
תפוצתו: דרום-מזרח אירופה, תורכיה, סוריה, ישראל.

ציפורים עוד מזמרות מראש כל גג
 ושמש פז אכן זורחת, אבל
 השקדיה, השקדיה — איפה היא
 עכשיו פורחת?

פעם-פעם, במקום בו מתחילים
 הזכרונות, היה הבוסתן. כך,
 בפירוש, בהא-הידיעה. בקצה ה-
 משק, עלי-יד הכדור-רגל הישן שעל-
 יד הכדורסל הישן, בדרך למטעים,
 בדיוק לפני הגדר.

שם ילדים יחפים בגופיה משתרבבת מעולם לא נתנו לתאנה
 להבשיל; שם אמיצים שבהם הצליחו לקטוף סכרם עם מקל
 ובקצהו קופסת-פח; ושם גם פעוטים עם שביל-בצד ושמן-לתינוק
 הגיעו לשקדי הבוסר הירוקים.

הטעם החמוץ-מריר הזה, הפלומה האפורה המשיית שעליהם
 והנפצוצים הנעימים האלה כשמפצחים אותם בין שתי שיני
 חלב... לא, לא היה שום קשר בין השקדים ההם לאלה היבשים
 הנמכרים.

אחר-כך היה מגרש כדורגל חדש ושיכון ותיקים והשער של
 המטעים לא הוביל לשום מטע והיתה שקדיה אחת. גדולה, ליד
 גן-שקד. הפעוטים היחפים גדלו ופינו את הענפים שלא נשברו
 לפעוטים יחפים קטנים מהם ועדיין היה הטעם הזה והפלומה
 ההיא והנפצוץ ההוא.

אחר-כך היה לנימ ופיתוח-סביבתי, ונהרות בטון ואבן משתלבת
 הכניעו את השקדיה היחידה הזאת ועוד כמה עצים בלתי-
 מתוכננים.

יום בהיר אחד של שבט הפכה השקדיה נוסטלגיה.

Prunus Amigdalus

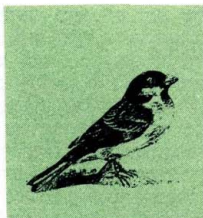
שקדיה

עץ נשיר ממשפחת הורדניים. מוצאו מאזור הים התיכון.

הם תמיד פה, לעולם לא יכזיבו.
לאן שתפנה — דרורים. אם
הלכת לרפת, דרורים. אם סרת
לחבר, דרורים. אם לסידורים
יצאת, דרורים.

כל־כך שייכים, כמו תמצית
המובן־מאליו, היש שאין לתת
עליו את הדעת.

עם שחר, עוד לא פקחת עין, כבר
מקהלה עליזה על עץ הסיסם

וסוליסט אחד עומד על אדן החלון. צהריים, לדרכך אתה
חופז־שועט על אופניך וכעדת זאמוטים מצווחים הם נפוצים
לכל עבר בהמולה רבה. ולעת ערב, שעות הילדים, לפתח
ביתך תשב לצוד קרן־שמש אחרונה ושם תראה אותם,
משתכשכים בתוך גומות החול, מתנערים בקול ציוץ והלאה
פורחים משם, להתקין עצמם לשינה.

עכשיו כבר חשכה, הדלת נסגרת, איש־איש לחמימות ביתו.
והדרורים? מה עושים הדרורים בלילות?

Passer Domesticus

דרור בית

ציפור־שיר יציבה. המצויה בארץ ובכל העולם.

תאורו: אפור חום, לזכר גרון שחור.
שוכן במקומות ישוב, בלהקות — מקנן בבנינים בסדקי קירות ועל
עצים. קינו — ערימה של קש, עשבים, חוטים ומרופד בנוצות —
ופתחו מהצד, אותו הוא בונה בסביבות פברואר. במרץ־אפריל יוטלו
5-7 ביצים בהירות, מנוקדות בכתמים אפורים־חומים. הנקבה
דוגרת כשבועיים עד שבועיים אפרוחים עירומים, שאותם
מאכילים הזכר והנקבה ביחד.

מזונו: חרקים, פירות, זרעים ושיירי מזון של אדם.

גם למראה נושן יש רגע של הולדת והוא הרגע בו פורח כליל החורש מעל לצריף השוודי הכתום. הצריף הזה ידע ימים יפים מאלה. ימי זוהר, אפילו. הורים צעירים אולי טיאתאו שם פעם עלי־שלכת ממרפסתם שעה שילדיהם העסוקים בנו סוכה בין האזדרכות בסוכות; ערכו מפקד־אש על הדשא בחנוכה או שיחקו

מחבואים־קופסא על גזע כליל החורש בסתם יום של חול. עברו ימים, ההורים בגרו ועקרו מהצריף וילדיהם היו לחיילים וגרו בו במקומם. מדי שישי בצהריים ודאי הוסרו שם מדים מיוזעים ונעלי צבא מאובקות וכלילות נלחשו אהבות ראשונות בין קירות העץ הדקים. כך לפני עשר שנים וכמעט עשרים והיום. והצריף, שבע ימים ורגז, לא חודשו נעוריו אף שנצבע בצבעים עליזים. רק מדי שנה יש לו עדנה לעונה קצרה, עכשיו כשכליל החורש פורח בסגול מרשים על גג הרעפים הדהוי.

Cercis Siliquastrum

כליל החורש

עץ נשיר ממשפחת הקסלפניים. בעונת החורף עומד בשלכת. פורח בסוף פבואר עד מאי. הפרחים פרפרניים מדומים, צבעם סגול־ורוד. והם מכילים צוף רב. העלים גדולים ומעוגלים. הפרי הוא תרמיל פחוס המכיל בתוכו זרעים רבים.

את עירום הוורדים הגזומים כבר
 כיסה לבלוב אדמדם חדש, כמו
 את ענפי הרימונים. עצי הבר
 קיצה עומים פריחה ירקרקת
 ובשיטים תולות מחרוזות צהור
 בות. זאטוטים משולהב־לחיים
 שבים מטויל, חגורים חולצת־
 פלנל משובצת וחושפים שוב
 לשמש מרפק לבנבן.
 אביב. אביב הגיע. מוריק שדה

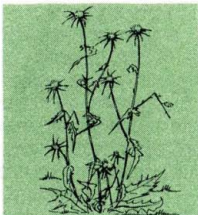

וכר. כל עין הוא מפתיע בשלל פרחי הבר.
 ועל כל אלה, חופשי ומאושר — פרפר. פרפרים הם
 חופשיים, הם פרח חי והם היופי בהתגלמותו. ציור מושלם,
 בלתי־נתפס ובן־חלוף. ובדרך אל הלול החדש, שם, בין
 סביונים וכמה עי־התכלת — הם נקודות החן המשלימות
 של האביב.

דנאית תפוח־סדום

במרס־אדר מתחילה להתעופף דנאית פתילת־המדבר שכנפיה
 צבועות חום־אדום, שחור ולבן. זהו פרפר טרופי יפה, המתפתח
 בעמקי־הירדן ובשפלה. זחליו נראים שם שלוש פעמים בשנה: בטבת,
 באייר ובסתו. כפונדקאים משמשים להם פתילת־המדבר הגדולה
 (תפוח־סדום) וצמחים אחרים ממשפחת האסקלפיים.

בקיץ הקוצים מוקצים ומאוסים
וסמל יהיו לעזובה. אבל עכשיו,
כשהכל אביב, פריחה וירק —
עכשיו הזמן לומר מילה טובה על
הברקן.

כי יש בו משהו שעושה אותו
שייך ואופייני ובר־הזדהות כי
אחד משלנו. אולי צמיחתו שלר
חת הרסן לגבהים־לא־יאמנו;
אולי גסות עליו המחציפים או

קוציו הלטושים האומרים אל־תיגע־בי ואולי, בסופו של דבר
— פריחתו הסגלגלה, העדינה להפתיע. בשטח ההפקר,
דרומית לאולם ההתעמלות וצפונה למכון־של־כוכסי, בדיוק
במקום ממנו נמחה צריף־הפח של המקלחת הישנה —
שרדה חורשת קוזארינות דלילה בתוך מרבד ירוק ומנוקד
צהוב־של־חרציות.

ושם עומדים הברקנים, שבוים בתדמיתם, אך עקשנים
ומתריסים ומרעימים אנחנו כאן.

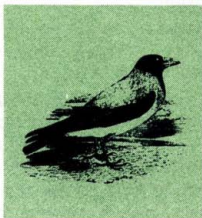
Notobasis Syriaca

ברקן סורי

קוץ ממשפחת המורכבים. נובט לאחר הגשמים הראשונים בשני
פסיגים מעגלים. במשך החורף מצמיח שושנת עלים רחבים בעלי
כתמים לבנים ששוליהם פורצים וקוצניים. קוטר שושנה יכול להגיע
למטר. באביב מתרומם ממרכז השושנה גבעול גבוה וחזק המגיע
לקומת איש ומעלה. העלים עליפני הגבעול הולכים וקטנים ובקצהו
קרקפת הפרח, המורכבת מפרחים רבים, צינוריים, בצבע סגול־לילך
ומוקפת עלים קוצנים. בקיץ מבשילים הזרעים ולכל זרע ציצית
שערות מנוצות המסייעות בתפוצתם.

הברקנים גדלים בצפיפות ויוצרים סבך שקשה לחדור לתוכו.

גבוההגבוה, בקצהקצה צמרת
האקליפטוס, על ענף דקדק —
עומד עורב. והנה עוד אחד. ועוד.
גם שם, למעלה, בין אמירי האו-
רנים. הרבה הרבה פתאום.
פעם, בימי הזרזירים, עוד לא היו
עורבים כמעט. אולי אחד (הי-
עורב-של-גדי) או שניים (העו-
רב-של-עזרא), לא יותר. אבל
במשך השנים התמעטו הזר-

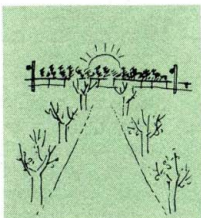
זירים והעורבים רבו מאוד, בלי קשר.
היום הם בני-בית כבר. ובעצם, מי יותר מתאים מהם לכאן?
כאלה נבונים, חברותיים, ברי-אילוף, ממושמים ואפורים.
ולא רחוק היום, הקב-אקבא הזה יהיה רגיל כה באוזנינו שלא
נבחין בו עוד. ואז נדע אכן הם נקלטו, ונשכחם.

Corvus Corone

עורב אפור

ציפור יציבה בארץ ושכיחה.
אורכו 46 ס"מ. הגב והגרן אפורים. יתר החלקים שחורים.
שוכן במקומות ישוב ומקנן על עצים גבוהים. הקן עשוי זרדים
ומרופד.
3-5 ביצים ירקרקות, מנוקדות בחום. הדגירה 19-24 יום ע"י הנקבה.
התפוצה: אירופה, אסיה וצפון-אמריקה.

והימים ימי ניסן. משהו בין גשם
אחרון לחמסין ראשון. על ריחות
הסבון והנקיון מאפילים ריחות
האביב — בושם משכר של
פריחת הדורים עם ניחוח מרענן
של דשאים כסוחים ושמן ריח
חריכת מצות מתנורהבון.

ספירת המלאי של מראות היופי
גילתה ענף אפרסק פורח בוורוד
מאחורי הקישים הישנים, כמו

בציור סיני; הבוק כחול עז של שלדגילבןחזה לעבר הפיקוס
הגדול; ושדרת בוהיניות בעיצומה של פריחה מרהיבה, בין
ענבלים לגןחצב.

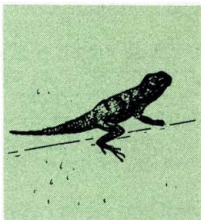
השדרה, השדרה. כן, זו שהיתה משעול רומנטי המוביל אל
השקיעה, עד לגדרההתיל של קצה המחנה — הפכה היום
לנתיב מאובק בו שועטות מכונותבטון ומשאיותענק
להביא את בשורת האדמה החדשה למקומותינו. אך אףעל
פייכן, מתחת לאבק, גם עם עין שבור אחד או שניים, גדר
שנסוגה אל תוך הזיתים ואופק עירום ממטעי שזיפים
ומכוסה בתישפרייץכעוני — שוב הפריחה הזאת. היופי
הטהור הזה, ממראה כללי ועד לפרח הבודד, לניצן הרך
הנפתח — כמו אז.

Bauhinia

בוהיניה

עינינו תרבותי ממשפחת הקסלפניים שמוצאו מהודו. פרחיו גדולים
ובעלי 5 עלי כותרת בלתי שווים זה לזה. צבעם וורודסגול או לבן
צהוב. הפרי — תרמיל פחוס, ארוך ומרובה זרעים. העלים עגולים
ובעלי 2 אונות.

ימים שטופי שמש־ננוורים שוב
 מפתים לרבוי בעצלתיים על
 הדשא, להתענג ולמצות עד תום
 כל רגע במלה, פשוט להתחרדן.
 ורק החרדון תמיד בחופש, עוד
 מקדמת־דנא. שריד לדור הדינו־
 זאורים, הוא תמיד היה פה. לפני
 שנולדנו ולפני שעלינו על הקרקע
 ולפני אברהם־בנח־גֶרֶר ולפני
 האדם הקדמון והאדם בכלל. זה

מאות־מליוני שנים שהוא כאן.
 על קיר השפריץ־האפור של בית־המתנדבים הוותיק, ליד
 החור ההוא, ממנו מציץ תמיד ראשו של דרור, עוד מהימים
 בהם ערכו שם נחלאים מפקדים והעלו דגלים — לִרְאָה
 חרדון. והוא אכן נראה זקן וקמוט, חכם ושלו כבן מיליון.
 בראש מורם הוא סוגד לשמש מיטיבה, אדיש לכיעורו,
 עיתותיו בידו.

שמע רשרוש והוא איננו עוד. בזחילת עקלתון מהירה חפז
 במעביר המים שמתחת למדרכה, למצוא מקום שמישי אחר
 להעביר בו את הזמן בנעימים, עוד כמה מליוני שנים.

Agama Stellio

חרדון מצוי

סוג לטאה ממשפחת החרדוניים. מצוי בכל הארץ. אורכו עד 28 ס"מ.
 צבעו אפור מוכתם כתמי צהוב־אדמדם. קשקשי הזנב גדולים,
 קוצניים, וערוכים בטבעות. שוכן בסלעים, בחומות ועל עצים. ניזון
 מחרקי האדמה: חיפושיות, פישפשים, נמלים וכו', בתוספת פרחים
 ועלים בשרניים. שתי הטלות בשנה: אפריל, יולי. מספר הביצים
 8-14. ההטלה באדמה.

ואולי השסק הוא־הוא בעצם
הפרי האסור?

מבין העלווה הירוקה מבצבצים
אשכולות הפרי הצהבהב־קרח,
קורצים ומזמינים לחטוא. תמיד
של־מישהו־אחר, לעולם בגניבה,
ומתיקות של מים גנובים מא־
פילה על טעמו החמצמץ־ל־
מעשה.

בראשית היה רק עץ שסק אחד.

שם, ליד הצריף הירוק שאבד ואיננו, בין הברז המפכפך
תדיר שעל הדשא הגם, למצע המחטים הטחוב, בחורשת
האורנים הקטנה. עכשיו כבר לא חשוב לדעת היה זה השסק־
של־בבל או שמא השסק־של־אשתי, רק ששקיות נייר חומות
סגרו על פירותיו הנכספים להודיעך — זה קניינו של פלוני.
והיום, תחילת עידן־גינות־הבטון־הזערוריות, עצי שסק הפכו
חזון נפרץ ליד כל בית, ישן או מחדש. אך למרות שכיחותו,
יודעים גם תינוקות רכים כל שסק ובעליו, כל איש ושסקו.
ובשיני הבנים שקהות היום, בדיוק כמו של אבותיהם שאכלו
בוסר אז — אולי ישנה עדיין החמצמצות המתוקה הזו, מהר־
מהר לרוץ למחפז, לשבת שם לזלול ולפלוט גלעינים
חומים־חלקלקים וצחקוקי־ילדים קונדסים.

Eriobotrya Japonica

שסק

עץ פרי ירוק־עד ממשפחת הוורדניים. מולדתו בדרום־מזרח סין.
פריו הצהוב מבשיל כאביב ונאכל לרוב כשהוא חי. ידוע ביחוד
בשמו הלועזי "אסקדינה".

דבורים מעופפות במרחב הזמן
 שבין הדור־שידע־את־יוסף־ש'
 ("כל עשרים דבורים (צרעות)
 שווים טבלת־שוקולד־חלב־פרה־
 אדומה") לדור שידע דבורה
 ילדותית, אי־שם בארץ זומזומיה.
 וכאן, בארץ זבת חלב ודבש,
 יושב עם הדבורים המופלא.
 עולם ומלואו, על הדבש והעקץ
 וכל השאר.

עכשיו אל ריח ההדרים המשכר, אל שדות פרחי־הבר
 הגדולים, נחפזות, זמזמניות, ללגום את הצוף המתוק ולחזור
 עמוסות הביתה, אל הכוורת ההומה, בין העצים שבמפגש
 הקצה הדרום־מערבי של מגרש הכדורגל לקצה בריכת־
 השחיה, לטרוח שם טרחה רבה והנה — דבש. דבש דבורים
 טהור.

ומי שלא טעם מימיו טעם צפיחית בדבש, טעמה של פיסת
 דונג מנטפת זהב מתוק־דביק — יזכור רק את העוקץ המר.

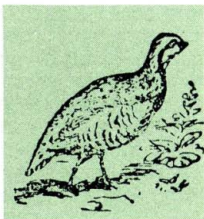
Apis Mellifica

דבורת הדבש

נמנית עם החרקים החברתיים (דבורים, נמלים, טרמיטים).
 חברת הדבורים מורכבת מאם וצאצאיה וקיים בה ארגון המתבטא
 בחלוקת עבודה — שיתוף פעולה בין שוכני הקן באיסוף מזון,
 בטיפול בווילדות, בבנין הקן ובהגנה עליו.
 החברה מורכבת משלוש כתות (צורות התפתחות): מלכות,
 פועלות, וזכרים. המלכה היא אם הכוורת, זו אשר ניתנת להפריה
 ומטילה ביצים, מהן מתפתחות שלוש הכתות. הפועלות תפקידיהן
 האכלת הרימות, בניית התאים ושמירת נקיונם, שמירת הקן ואיסוף
 צוף, אבקה ומים. הזכרים תפקידם היחיד הוא הפריית המלכה.

בואדי־אשפה כבר אין אשפה; על
ואדי־חביות נסללה דרך; ואדי
מטרות יושר לצורך מטר
אחרת ובואדי־פלמ"ח יבשו ה־
אקליפטוסים.

אבל בין ערוץ לערוץ, בשדות
הבר המחורצים, תמיד אפשר
עוד להפחיד חוגלות. ללכת סתם
כך לטייל, כאילו לתומך, ואז,
לפתע, מימינך — מתוך סבך
שיכולת־שועל מזהיב — משק כנפי עדת חוגלות נבהלת.
איזו אמא־דוגרת ההולכת ומנקרת נחרדה להאיץ באפרוחיה
ההולכים איתה, מהר־מהר לברוח מהסכנה בטיסה נמוכה־
כבדה וגרגור קולני־מתרגש.
וטסות באוויר כרבולות וכנפיים ורעש עד לב השמים.

Alectoris Graeca

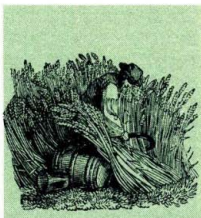
חוגלה

עוף ממשפחת הפסיונים, יציב בארץ.
תאור: גדול במקצת מיונה, צבע אפור־תכול מגוון. על הכנפיים קווים
שחורים. הגרון לבן־קדם, מוקף מסגרת שחורה. המקור והרגליים
אדומים.
שוכנת נוף גלוי. מזונה בעיקר זרעים, פירות, עלים וגם חרקים
ותולעים.
הקן — גומה מרופדת עם עלים על הקרקע. 5–16 ביצים, דגירה כ־25
ימים. כאפרוחים נשארים עם ההורים עד האכיל הבא.

שיבולת בשדה כורעה ברוח מז
עומם גרעינים כי רב. הקמה הן
בשלה כבר וגם השמש — כתם
וזהב. עת ראשית הקציר.

וזה טיבו של הקציר להעיר מלים
יפות עם ריח תנ"כי, להיות
השירה שבפרוזה.

כי הקציר הוא רות המלקטת
שיבולים בשדות בועז; והקציר
הוא פושקין על הגורן; והקציר

הוא בעיקר מגע רגליים יחפות־שזופות הבוססות בערימת
גרעיני־חיטה־זהובים, למעלה־למעלה במיכל הקומביין
הרועש, בתוך ענן אבק ומוץ ושמש נגבית קופחת.

ומשדות השלף לאסם. ללכת זהירים על צינורות־הברזל
החלקים־קרירים ולהשקיף למטה על נהר הגרעינים הזורם
כמעין המפכה הפוך, פנימה אל חשכת האסם המסתורית.
היום האסם הוא משהו תנ"כי אולי כמו גורן או מגל ואלומות,
חרמש ועומרים. אבל שום טכנולוגיה מתקדמת ושום ייעול
אף פעם לא יוכלו לקדם הקדום הזה שיש בו, בקציר.
וברינה יקצורו, כמאז ומתמיד.

חיטה

צמח שדה תרבותי ממשפחת הדגניים.
החיטה היא המקור החשוב ביותר בעולם ללחם. היא הראשונה בין
שבעת המינים שנתברכה בהם ארץ־ישראל.

בלילות הקיץ החמים שום דבר אינו קורה. הכל צפוי ונתון ורוגע, ורק פגישה לילית עם תנשמת היא בלתי צפויה ופתאומית לעד. מתוך האפלה, חוצה באחת את קטיפת הלילה השחורה הבזק כנפיים לבן ונשיפה מקפיאה. מה זה?

שד לבן, עטלף או תנשמת? נדיר מכל הוא מפגש פנים-אל-פנים. על הגדר ההיקפית החדשה היא עומדת ללא נייע. מבט עיניים נבונות-מבריקות מתוך פנים כמו-אנושיות, מנוד ראש קל של מה-לידידי-בביתי וכבר פרחו ונבלעה בעלטה. מלכות הלילה של התנשמת, במשולש נחביר-אבור-מועליק-טורקי עם שחר נעלמת, ולעת יום רק רמז ימצא לה בבור המים העתיק, ליד הקוראל העזוב. כמה ביצים בקיר, או עצמות-עכבר-טרוף או נוצה.

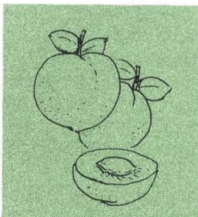
Tyto Alba

תנשמת

עוף ממשפחת הינשופיים השייכת לדורס-לילה. גדולה כגודל פרגית. צבעה צהוב-כתום מנומר לבן. ניכרת בזר הנוצות הכולט, העוטר את פניה בצורת לב. שוכנת באיזורים חקלאיים ובקרבת מעונות אדם. מקננת במערות, חורבות, עליות גג וכד'.

קולה נשמע כקול נשיפה. טרפה העיקרי מכרסמים, חדפים ודרורים.

המשמש בן אייר ראשון להאסף, אולי שכחנו כבר. את השורות האינסופיות של עצים עמוסים לעיפה, כשהמילה גיוס היתה נרדפת למשמש, לא לכותנה; את נהר הפרי הכתום הניגר בסככת המיון, שהיתה לימים לאולם התעמלות; ואת השפע העסיסי הזה של פירות גדולים, בשלים, מתוקים-מתוקים, אמיתיים.

לחצות לשניים ולזלול עד להתפקע, או ליבש בשמש על רשת-מיטת-ברזל חלודה, או לפרוס יריעות לָדָר לשמש יוני על הגג.

או לאסוף גוגואים.

זה לא יחזור, כל זה כבר איננו. רק עץ אחד, בין בית-הסכתות לבית-הרופא, שרד להוכחה שמשמשים לא נולדו בתוך שקיות-רשת פלסטיק אדומות, אחת למשפחה.

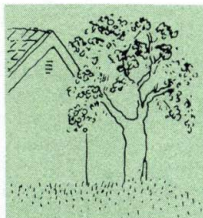
Punus Armeniaca

משמש

עץ פרי ממשפחת הוורדניים.

מוצאו מאסיה התיכונה. הסינים גידלוהו עוד לפני אלפיים שנה. משם עבר לארצות הים התיכון ואירופה הדרומית. פירותיו מבשילים בסוף מאי, תחילת יוני.

הראית איזה יופי, איזה אודם
שצעק למרחקים? לא שדה דמים
חלילה, לא שדה פרגים, אפילו
לא ים דגלים. רק עץ הצאלון
עכשו מהמם בשלהבת פריחה
אדומה, נשען על גג הרעפים של
בית הסבתות ושופע אודם, מטה,
עד לירק הדשא הטלול.

כי הפרגים נכלו מכבר ודמים
שלא נדע ודגלים אדומים טעוני-

אידאה התגמדו עכשו לדגל אחד או שניים על מדשאה
צעירה מושקה.

והאדום הפך נדיר כל־כך בתוך האפור היומיומי הקיצי, עד
שפתאום, כמעט לא יאומן — משהו חדש תחת השמש
המכה ללא רחם. אולי כקריאת תגר על שממת האדמה
המפולחת שסביב מייחלת לדשא; אולי לזכר הצאלון־של־
המועדון־לחבר־הישן שלא זכה, כי לא השכיל להתאים עצמו
לדור הגרנוליטי; ואולי סתם, שנראה, נאמין ונאמר: כמה יפה
פורח הצאלון.

PoinCiana

צאלון

עץ נוי תרבותי ממשפחת הקסלפניים.

מולדתו מדגסקר. פורח בקיץ.

פרחיו אדומים. עלה כותרת אחד שונה מהשאר. העלים מנוצים

פעמיים. התרמיל מוארך ופחוס.

היהפוך כושי עורו ונמר חברבור
רותיו?

אולי לא, אך לא בבני ג'ונגל
עסקינן, כי אם בזיקית מצויה,
ורק הזיקית יודעת באמת כיצד
לנהוג ברומא כרומאית ובנגב
כבת-נגב.

דע את מקומך, הכר את סבי-
בתך, והתאם את עצמך — כי
השונה לא ישרוד.

כך לפעמים רואים אותה לרדת מהעץ, אפורה וזהירה,
זורקת מבט חשדני שמאלה, ימינה ושוב שמאלה, וגם
למעלה, למטה ולכל עבר. וכבר חוצה ירוקה את הדשא
בהליכה גמלונית מזורזת ונעלמת צהובה, ולא מקנאה,
מאחורי הרישים.

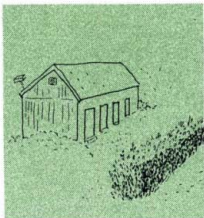
Chamaeleo Chamaeleon

זיקית

לטאה מיוחדת במינה. צבעה משתנה לפי סביבתה ומצב רוחה. כיום
— ירוקה, בלילה — צהובה. מפחד — משחירה. גופה לחוץ מן
הצדדים ורגליה זקופות. האצבעות מחולקות לשתיים ולשלוש מכל
צד ובהן היא לופתת ענפים בטפסה על עצים. עוזר לה בכך גם זנבה
המתכרך. עפעפי עיניה מחוברים ומשאירים לה נקב עגול לאישון.
שתי עיניה אינן קשורות זו בזו והיא מסוגלת להפעיל עין אחת
קדימה והשניה לאחור — דבר העוזר לה לארוב למרף (חרקים
שונים) ולהשמר מאויבים.

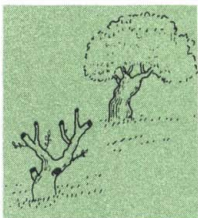
לשונה ארוכה ודביקה בקצה. נשלפת מפיה בורזות ומדביקה את
המרף.

מי שגר בבית זכוכית אל לו
להמעיט בערכה של גדר. גדר
בכלל וגדר־חיה בפרט. זכות
ראשונים אולי לגדר הדודנאות
ליד הצריף השוודי הירוק, שריד
משנות החמישים. אז דודנאה
היתה כעצם שם נרדף לגדר
שיחים מטופחת ומסופרת ל־
משעי. יש לה צליל כזה חובק
ודודתי ומגן־מרע.

לימים נוספו גם אחרות. גדרות עופרית עדינה תכולת־
פרחים־דביקים, או יערה מתוקת־דיח, ועד לחומות
היביסקוס מבוצרות או חבושית גבוהה. לעיתים קצובות עלה
הכורת במזמרה ובמשור לרסנן ולרבען כנדרש מגדר־חיה.
אבל תמיד יכולת לסמוך — יש חיץ, אם סמלי אם ממשי, בין
תחום מחיה אחד לרעהו ובין אדם לחברו.
זה רק לאחרונה שסר חינן של הגדרות החיות. נפלו
המחיצות, שלך־שלי, שלי־שלך, בית לבית התקרב.
אולי גבהו רק מחיצות הלב.

והדרת פני זקן, על אחת כמה וכמה זית זקן משבעת המינים. אך לא טוב שם משמן טוב, מסתבר. לפחות לא די בו וכבודו במקומו לא מונח. כי כמו רהיט משומש, שטיח בלה או עציץ פותוס־מקריח, הורגלנו לטלטלו לרצוננו עם כל הרחבה או שיפוי.

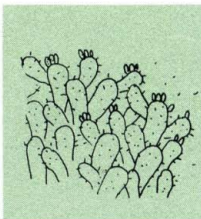
מהדשא שליד חדר־האוכל־הישן — לדרך המובילה לחיבר או לכביש הגישה או לדשא אחר, או הרחק, דרומה, לרתמים. ממזרח לדרום, ממערב לצפון ושוב מערבה. זיתים נודדים, כיהודים, כחולות, כמו אחיהם־לגורל, התמרים. מתחילים כל פעם מבראשית, קצוצים, מסויידים וזרים. אולי בבנין הארץ ינוחמו. ורק השמש, נאמנה לעולם, מקפידה מדי ערב לשקוע, עייפה, אדומה וכבדה, אל בין הזיתים השכוחים, ורגע אחד של לפני־שכה, לצבוע זהב מלכותי את תלת־ליעליה־כסף הסכים.

זית

עץ פרי ירוק עד ממשפחת הזיתיים. גדל ברוב אזורי הארץ. פרוי נאכל בצורות שונות. הזית הוא מקור חשוב לשמן משובח. והוא אחד משבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ־ישראל.

בוקר לח בשנת תשמ"ו, עומס
חום כבד מנשוא, עולם מתעלף
תחת שמש אכזרית. קיץ. קיץ
ישראלי.

עכשיו רק הצבר במיטבו. הוא
רגיל, הוא חסון, הוא מכאן.
צברינו - העוקצניים - והחמודים
נוטים היום אולי לנתן מיתוסים,
כולל או בעיקר את מיתוס הצבר-
העוקצני והחמוד, אבל הצבר

האמיתי חזק מכל מיתוס. הוא מהות ההרפתקה.
לקטוף סברס זה לא ענין לילדים קטנים או לידיים עדינות כי
אם לנועזים. גברים. הרפתקנים. צריך לדעת את תורת
הלחימה, מאיפה לתקוף וכיצד להכניעו. את כל חושי הצייד
העתיקים שהתנוונו יש לגייס. ורק מקצוענים ידעו כיצד
לשחוט סברס באיבחת סכין מיומנת ולגלות את התוך הרך,
הזהוב, החלקלק.

אמת, לא הטעם הצונך מתוק הוא העיקר פה, אלא טעמו
המתוק בהרבה של הניצחון, וטוב קוץ אחד בכף היד משני
סברס למעלה, במרומי המשוכה ששרדה שם, במקום בו
חרבו בריכות השיקוע הישנות, או הרחק בבוסתן ליד כביש
הבטון.

Opuntia Ficus Indica

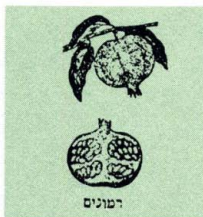
צבר מצוי

צמח קוצני בשרני בעל גבעולים עבים דמויי עלים. העלים דמויי
קוצים. מוצאו ממכסיקו ופירותיו העסיסיים והמתוקים נאכלים
בעיקר בעודם חיים. שיחי הצבר משמשים כמשוכה (גדר חיה)
לכרמים ולפרדסים וכן הם גדלים לרוב בצידי דרכים.

על גבול הקיץ והסתיו, בטרם חג
האסיף, הרהור כפירה אחד
אודות רימון.

מה יש בו, בעצם, לקצור תהילה
עוד מקדם?

כיצד ייחוס שכזה — ממשפחה
מכובדת, שבעת המינים מלא
כרימון, ענין גדול. מכל פירות
הקיץ העסיסיים, נוטפי המתק,
דווקא הוא?

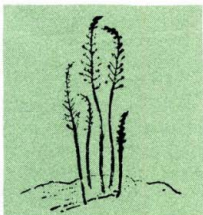

הרי מזמן נוכחנו, עוד אז, בשדרת הרימונים עליה השלום,
שבין הרמפה של חדרכי הישן למקלחת הישנה — כמה
אכזב הוא.

ירוקי-לחיים מבריקות הם מכבידים למטה, כרסתניים
ומבטיחים מאוד. אבל תמיד, איכשהו, אם לא שסועים
ואכולי רקב ותולעה — יהיו בוסר וחומץ ושוועה לסוכר.
ואם השכלת או זכית באחד ראוי לשמו, הרי רק הטרחה
שבאכילתו לכאורה די היה בה לויתור. להפריד את
הגרעינים מהקליפה המרהיבה נוקשה בחירוף ציפורן, לפלות
זהירים את המחיצות הדקות צהובות האורבות להקהות.
וגם אם הגעת לפה כמה גרעינים בהצלחה מפוקפקת, תלעם
נואשות, מתלבט אם לבלוע (מה יהיה?) ואם להקיא (מה
עושים עם זה, לעזאזל?)
לא נעים.

ובכל זאת יש בו משהו, מן הסתם, שלא נותן לעבור בשלווה
אדישה ליד עץ רימונים באוגוסט.
זה לא הטעם, כאמור ולא עץ הרימון נתן ריחו (מה ריח לו —
קשה לזכור) ולא היופי המיוחד.
יכול להיות ענין של מוניטין, פרסומת, מוסכמות.

חצבים מתעקשים בשולי האס-
פלט. רוח נכאה באה איתם, אולי
מהים. עומדים לבנים משמימים,
באבק המקמח את שלחי הקיץ.
בעולם דיגיטלי מה טעם כבשורת
עוד קָתו אחד. שוב קָתו בחלונות,
הקָתו עם הענן, סנטימנטליות
עם השירים נרכשת. מצלצלת
בדלת שנה חדשה, כתמיד, מנסה
כניסה מרשימה. בונבוניירות

ודבש ונייר עטיפה צבעוני מרשרש בידים דבקות. מפה
צחורה, חולצה לבנה וארשת חגיגית נלבשת. מוספיעיתונים
מכבירים סיכומים, התחלות. מילים, מילים, מילים.
ורק השרוך ההוא המסמן את קצה הפרחים של אתמול,
בחצב בכבוקי-הזכוכית-החומה העומד בפינת-הטבע —
היה לי למראית הדָּזוּז, לחוט המקשר בין הפְּנָלי לתמים.

Urginea Maritima

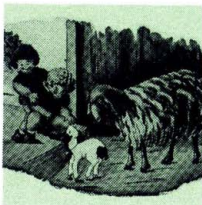
חצב מצוי

פרח ממשפחת השושניים הנפוץ בארצות הים־התיכון. פורח בסוף
הקיץ בתפרחות לבנות כגובה חצי מטר ומעלה. מדי יום פורחים
כעשרה פרחים בתפרחת הנוכלים עם ערב.
בצל החצב ועליו מכילים גבישים עשויים מלח חומצת החמצין. הם
צורבים למגע ומגינים עליו משיני בהמות ומזיקים.
עלי החצב מלבלבים בראשית החורף, באביב מצהיבים ובראשית
הקיץ אין לו עוד סימני חיים גלויים על פני האדמה.

בחיבר, ממש ליד השער עומד
טלה קטן וכולו לבן, לבן. רק
שחורות הן שתי אוזניו ושחור הוא
הזנב.

אולי הוא יצא מספר־ילדים שהזמן
לא כרסם בו ואולי הוא צאצא של
טלה קטן־לבן אחר, שנולד בדיר
לפני שהיה למחסדה־פלחה.

שם אותם ילדים סקרנים שבספר
הציצו, בעונת ההמלטות, נרגשים,

לראות כבשה כורעת על הקש, להביא לעולם טלה חדש.
הפלא הזה, איך הוא נעמד מיד על רגליים כושלות.

שם היו גברים חסונים מכניעים בנקל כבשה מרדנית על השולחן
ביום הגז ובמיומנות שרירית גוזזים פס לבן אכזרי בדיוק באמצע
הבטן. וערימות הצמר המלוכלך והכבשים הערומות שקר להן
בהתחלה אבל־אל־ת־דאגו־זה־נעים־להן־בקיץ־כשחם.

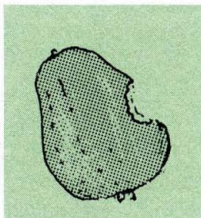
וביום חולין, בדרך ממחסן התבואות (שם זוללים תערובת־סויה
ואוכלים חרובים, למעלה־למעלה על השקים) ופינת הגרוטאות
הגדולה והבלתי־רשמית (היא חצר המוסך העמוסה דיסקוסים
ודרילים ופרגוסונים וטרקטור־זחל וכאלה) — מגיעים לדיר של
יצחק דוד. יש שם קרוסלה ענקית שמתקשרת איכשהו עם
חליבה, וריח חריף־מתוק של צמר־טוב־זחל־וגללי־צאן־טריים
נישא באוויר. אחר־כך כל אחד מקבל גוש־מלח נוצץ ללקק ויוצא
מאושר, מלוכלך ומלוח־ל־נַיִם, חזרה אל יום הרפתקאות שמשי
ובלתי מסתיים.

אחר־כך גדלים. ושוכחים. ואין וחבל וכולי.

ורק טלה קטן שכולו לבן שיצא מהספר — מזכיר פתאום.

וילד קטן וחדש של ילד ישן, מאושר, מלוכלך ומוכתס־ל־חיים
כנ"ל, מושיט יד שמנמנה ומגוממת לפרווה הרכה בשמחת ילדים
ניצחית.

איזה פרי זה: ירוק, ריחני ואינו
מבשיל לעולם?
גויאבה!

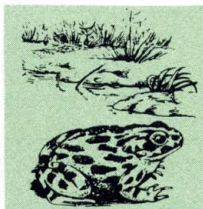
היתכן? פרי שאינו מבשיל?
הגויאבה שוכרת את כל המוס-
כמות. רק היא בזה למחזוריות
המרובעת הזאת: נבט, צמח,
פרח, פרי, זרע, נבט וחוזר חלילה.
היא נעצרת בפירות. קשים,
ירוקים וגבוהים, הם לא צריכים
לחכות הרבה. עיניים חמדניות וידיים קטנות לעולם לא
יכזיבו. אפילו הגבוהה שבגויאבות לעולם לא תזכה להצהיב.
כבר דור שני שהגויאבות אפילו לא מנסות. אם זו הגויאבה
שליחיהלה שעל יד הצריף (קטנות) ואם זו הגויאבה של
ציקי שעל יד הסבתות (גדולות). אולי הן קצת שכורות, אולי
קצת זקנות, אבל אין כמותן סבלניות.
עם הזמן אפילו הענק בגנו התרכך ורק הפרי עצמו נשאר
קשה לעד.
(במרכולית מביאים לפעמים מין פרי צהבהביפגום, לא תואר
לו ולא הדר, המפיץ ריח שתלטינימחניק. זה לא גויאבה,
כנראה.)

Psidium Guayaba

גויאבה

עץ מאכל ממשפחת ההדסיים, שמקורו באמריקה הטרופית. פרי
הגויאבה דומה לאגס, צבעו צהובירקרק, עסיסי ובעל ריח חריף
אופיני. נאכל חי או מבושל. הגויאבה הוכנסה לארץ ישראל בתקופה
האחרונה והיא עולה יפה באזורים החמים.

באחד הלילות הקרירים היה מעשה בצפרדע אחת, לא זהירה, שחצתה את הכביש בין רננים לגן שקד שלא במעבר־חציה. (צפרדעים תמיד חוצות במפתיע כבישים בלילות) ואולי היתה זו קרפדה? בעיסה הדקה שנקרשה על הדרך, קה להבחין בהבדל הדק ביניהן.

אולי צפרדע היא בגדי־ערב וקרפדה היא בגדי־עבודה, אם לפשט עד

הסוף. כי קרפדה היא תמיד שמנה וגבשושית ומכוערת כְּשֶׁמָה ואילו צפרדע עשויה, בגרסאות מסויימות, להיות אלגנטית, אפילו חיננית, כאילנית.

בעצם, הקול יש בו כדי להבדיל.

בליל־סתו מכוכב־חלקית (צפרדעים תמיד מתבטאות בלילות דווקא, אולי כדי לא להתאכזב מבואתן שבראיהמים) עולה שירה קרקרנית מכיוון הבריכה. הטח אוזן להבחין: גְרוֹרְק, גְרוֹרְק! זו קרפדה. קנה, קנה — צפרדע. השאר זה צרצרים ושאר קולות של א"ש־לילה.

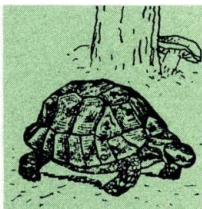
עוד מעט ויחריף ובשלוליות הגשם הגדולות ההולכות ופוחתות נוכל לבוסס במגפירגומי, לאסוף ראשנים זעירים, לשים בצנצנת־שלמים־עומדים־מכוסה־ברשת ולראות את הפלא הזה: רגע כמור דג שחרחר זורזו ובמישנהו — יצור משונה. מה שם היצור מי יודע? נדמה לי כי שם היצור הוא צפרדע. או קרפד.

צפרדע

סוג של בעל־חיים ממחלקת דו־חיים. שוכנת במקווי־מים מתוקים או ביבשה שבקרבת המים. עורה חלקלק ורירי. צבעה הכללי זית־חום. רגליה האחוריות ארוכות מאוד, בעלות קרומי שחיה, מותאמות לקפיצה ולשחיה. היא ניזונה מחרקים שהיא צדה בלשונה הדביקה.

לאדם הקדמון היו גרזנים וחניתות מאבני־צור מסותתות והוא צד פילים בוואדי־פילים. זה היה נורא מזמן.

את כיפה־אדומה הציל צייד באיזה יער אלמוני, באירופה כנראה. ואילו לנו, היום וכאן, לא נותר אלא לצוד צבים בחורשת־הצבים מאחורי הבוטקע־של־אנדד.

נועלים נעלים (כי יש חיות מסוכנות),

הולכים בשקט בחורשה (לא צועקים כי הצבים הם פחדנים הרי ומתחבאים מכל רשרוש). בולשים ימינה ושמאלה לסרוק את השטח. עוצרים להקשיב. שומעים רק איוושה־של־צמרות וקול גריסת מצע־האורנים תחת נעלי־גלי של מישוהו אחר. פתאום — גבעה קטנה של מחטים... הנה צב! אך, לא. זו אבן סתם. אז ממשיכים ללכת (אסור להתייאש כי הצבים רק מחכים לזה בשביל לצאת). עושים קולות של צב (איך־עושה־צב) לקרוא להם. מתכופפים היטב מתחת לכל אורן (כשמחפשים־פטריות־מוצאים־צבים, כשמחפשים־צבים־מוצאים־פטריות).

בסוף אומרים — טוב, מילא, פעם הבאה. ואז, בדיוק כשכבר רוצים ללכת — הצב יוצא החוצה. מתנהל לאיטו כאילו כל זה לא נוגע לו, כאילו לא אותו חיפשנו כל הזמן. אז תופסים אותו.

עכשיו מה עושים איתו בעצם? צב הרי הוא לא חיה חברתית במיוחד. לא משתף פעולה מרצונו, אפילו מתנכר.

אז שמים אותו בתוך קופסת קרטון עם עשב וקליפות של מלפפונים ושוכחים אותו בדרך כלל.

למחרת שומעים קולות סריסת צפורניים בקרטון ונזכרים — אוי, הצב! — ומשחררים אותו בגינה, כדי שנוכל לשוב ולצוד אותו אחר־כך בחורשה.

קוראים לזה סתו.
מה זה סתו?

סתו, בקיצור, זה אפור ושלכת
ונחליאלי. ואם שמש לעגנית
מטילה בספק את סתויות הסתו
הנוכחי, הרי לנחליאלי אי אפשר
לבוז. אפשר לבטוח בו. שנה־שנה
אורח לרגע, פוסע לו מכיר־
בערך־עצמו, אירופאי כל־כך, בין
המקומיים. דרורים מתנצחים ב־

ציוץ צברי־עצבני מסביבו, עדת יונים על הגג מלהגת וזוג
בולבולים פוצח בלחן עממי.

אבל הנחליאלי אלגנטי ומעונב תמיד, כנוכרי. צעד קל ונקי,
גוו זקוף, מנוד־זנב מנומם – כמו אורח־מחו"ל־שמראים־לך
קיבוץ.

הנחליאלי הגיע! הוא חזר! הוא ישנו, הוא היה, הוא יהיה. לא
שוכח.

ומשבצת דשא ירוקה זה בגודל של פסיק, תא אחד מכדור־
הארץ, זכתה להיות לו חלקת־אלוהים־הקטנה, תחנת־ביניים
מופזת במסע השנתי אל השמש.

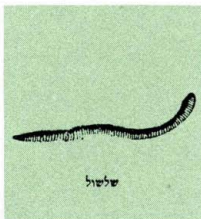
נחליאלי

ציפור־שיר ממשפחת הנחליאליים.

אורכו כ־17.5 ס"מ, מחצית מזה אורך הזנב. צבעו אפור־כחול ולבן.
מצטיין בגופו השלוח ובתנועתו האלגנטית. רגליו גבוהות, הליכתו
קלה ומלווה תמיד תנועת זנב, מכאן שמו המדעי שפרושו זנב נוע.
בקלות הם גם מתעופפים באויר.

תפוצתו: אירופה ואסיה הצפונית והמרכזית. חורף בארץ או חולף
אותה בדרכו לאפריקה.

למצוא חצי תולעת בתפוח נגוס — זה לא נעים, זה מגעיל, זה איכס. אבל למצוא חצי שלשול־אדמה באדמה המקולשנת — זה חבל, זה מעורר רחמים ורגשות־אשמה. איך זה? תולעים מטבען מעידות על רקב, זוהמה וחולי. זה חלקן בעולם הזה והבא. ורק השלשולים הם תולעים שזכו לחסד של סימפטיה.

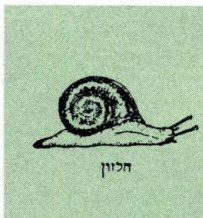

כל־כך למה? אולי זו אהדה לחוסרי־שע, מין רגש קמאי־אמחי לגונן על החלש והפעוט. מתוך־תוך האדמה התחוּחה לחפון אחד בלב נכמר, חלוש ורך, עירוס־עדי־שקיפות ומתפתל באלם. להניח אותו וזהיר־זהיר בצד — שימוג איכשהו חזרה ארצה. השלשולים הם יצורים מועילים, הם מתחחים ומטייבם את האדמה, זה ידוע. או שמא רק טפלנו עליהם תכונות כל־כך טובות, כדי להיות טובים בעצמנו. שלא יגבה ליבנו, שלא נרמוס את הנחות ושננהג לפי מידת הרחמים. כי אנוש הרי כחציר ימיו וסופו לגור במקום עפר, רימה ותולעה. ושלשולים הם תולעים, אחרי הכל.

שלשול

תולעת גדולה השוכנת בקרקע. גוף השלשול גלילי ומחולק למטבעות. עורו לח ורירי. מזונו העיקרי — חמר־רקב מן הצומח הנבלעים באדמה. השלשולים מועילים לחקלאות. הם מתחחים את האדמה עלידי הפירתם בה.

כבר גמרו להתרחץ גם הפרח,
גם העץ, גם השמש מתנוצצת,
נקיה ומרוחצת. סוף־סוף חורף
אמיתי. מאחר כתמיד, מהסס
וקמצן — הגשם. העיקר בגשם
הוא היום שאחרי, בטעות לא
המציאו לו חג מיוחד.

ריח של אדמה רטובה באוויר
הצלול צובט מין צביטה של פעם.
לנעול מגפים ולצאת לחפש את

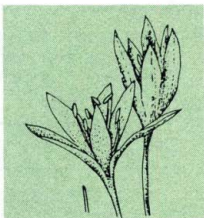
החורף. לבוסס בחדווה בשלוליות בוציות; לבעוט ברשעות
קונדסית בפטריות לבנות שצצות, צייתניות לפתגם, על
הדשא; ולתור אחרי חלזונות. חלזונות גשם, זאת לדעת, הם
נדירים — להבדיל משבלולים קטנים פשוטים המצויים על
כל קוץ — וקשה לאתרם. ראשית, הם ביישנים ומכונסים
בתוך עצמם ושנית, מסלולם הוא תמיד בלתי־צפוי. לעולם
הם חוצים אטיאט איזה שטח בלתי־מוגדר, משום־מקום
לשום־מקום אחר. ורק השובל הרירי שהשאירו מסמן את
נתיב מהלכם.

חלזון מטבעו הוא מופנם, חששן ופסימי. אבל הגשם,
שמכנים את כולם הביתה, עושה לו לצאת החוצה, עירום
כביום היוולדו, אך מצוייד בבית פרטי צמוד, על כל צרה,
ליתר בטחון, שיהיה.

חלזון

בעל חיים ממערכת הרכיכות, עוטה קונכיה סלילית. החלק
התחתון של גוף החלזון משוטח ושרירי מאוד. הוא משמש
איבר תנועה ונקרא "הרגל".

ברור וכבר נאמר, ישנן יפות יותר ממנה, אך אין יפות כמוה. סתונית היורה. סתוניות הן כמו משקפיים ורודים להסתכל על כל האפור הזה, במקום בו מתחבר הסתו אל החורף, אישם בין כסלו לינואר. אז, בחגווי הכורכר שבואדיפילים, מתוך סבך משימים של אפור־משנה־שעברה ו־סירה קוצנית משתלמת, הן צצות חבורות־חבורות, בישניות ושקופות, בצנעה, כמעט בחשאי, ראשונות להתחיל מחדש. מין ברק חיוור־רענן, רמז אופטימי, תזכורת צנועה ורכה שאפשר, שהכל עוד פתוח, שיכול להיות אחרת.

Colchicum Steveni

סתונית היורה

פרח ממשפחת השושניים. פורחת לאחר היורה. הפרחים וורודים בהירים. תחילה מופיעים הפרחים ואחריהם העלים. לסתונית פקעת באדמה, האוגרת את חומרי המזון מהעונה שעברה. בזמן הפריחה מתרוקנת הפקעת מתוכנה ובו בזמן מתעבה בסיס הגבעול ונהיה לפקעת חדשה.

איך עושים מה?
מה עושים איך?

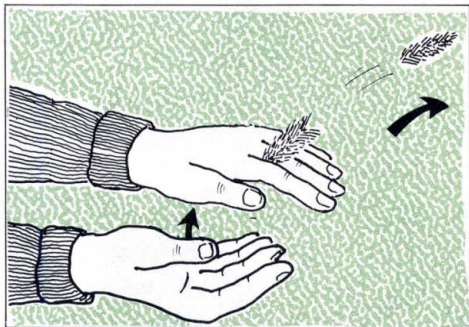

מה עושים עם שיבולת-שועל?

תולשים את הפרחים מהגבעול בתנועה אחת מלמטה למעלה ובהמשך אותה תנועה זורקים אותם על הגב של מישהו (רצוי לובש סוודר). מונים את הפרחים שנשארו תקועים בסוודר וקוראים: "יהיו לך 6 ילדים" (או 11 או 20, תלוי במצב).

מה עושים עם שיבולת־בר?

קוטפים שיבולת קטנה וחותכים אותה (בתלישה) באמצע לשניים. מחזירים את החלק העליון למקומו והשיבולת נראית שוב שלמה. אווזים את החלק התחתון בין האצבע והאמה כך שהשיבולת ניצבת לגב היד (היד מקבילה לאדמה, גבה למעלה). עכשיו נותנים, בעזרת היד השניה, מכה (מחיא את כף) מלמטה למעלה. בעוד החלק העליון ניתק מהתחתון קוראים: "סבא קופץ מהמי-טהו!".

מה עושים עם מקור החסידה?

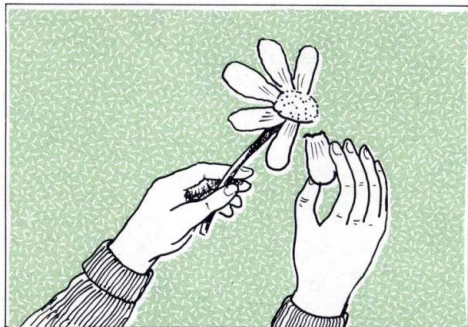
קוטפים את הפרי המכיל את הזרעים (הוא ה"מקור" של החסידה). צריך שיהיה בשלב מסוים מאוד: לא ירוק מדי, שהזרעים לא נפרדים, ולא יבש מדי, שהם כבר מסתלסלים. מפרידים את הזרעים לאורכם ותוקעים את חודם בצווארון או בשרוול וממתינים. לאחר דקות אחדות רואים שהסתובבו מאליהם כשעון.

מה עושים עם זומזומית?

קוטפים את הפרח וממוללים אותו ליד האוזן. נשמע זימזום חרישי שניתן לחזקו עלידי אמירת "זום-זום-זום".

מה עושים עם חרצית?

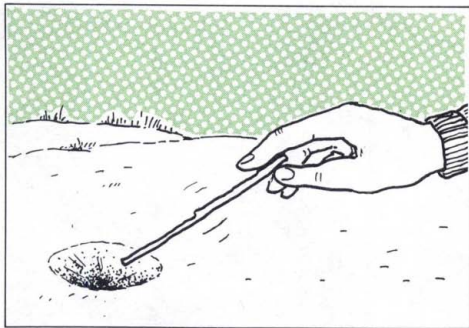
קוטפים פרח (לא מוגן) תולשים עלה עלה, תוך כדי מלמול: "אהבה, שנאה, קנאה, ידידות". בעלה האחרון יוצאת האמת לאור. אהבה או שנאה או קנאה או ידידות — בינך ובין מי שתבחר. אם לא יוצאת התוצאה המבוקשת קוטפים פרח נוסף ומתחילים מחדש.

איך עושים צפצפה משיבולת שועל?

קוטפים את הגבעול בתלישה זהירה מבלי לשבור אותו. חותכים לפחות 4 ס"מ חלק חלול מעל לפרק. מועכים את הקצה קלות, בין אצבע לאגודל, עד שנוצר סדק. כשנושפים פנימה יוצא צפצוף דק או עבה, בהתאם לעובי הגבעול (ולגיל המצפצף).

איך תופסים ארי־נמל?*

באים למשפך החול שלו ומדגדגים אותו קלות בקצה ענף קטן. הארי־נמל חושב שבאה נמלה ויוצא. אז תופסים אותו.

* בתיאוריה. למעשה הארי־נמל כבר מזמן לא שם.

מה עושים עם אוצרות־רוח (ערטנית)?

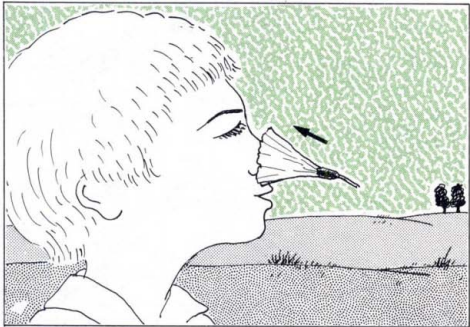
יוצאים לטיול ופוגשים אוצרות־רוח. אם הם פורחים (פרחים צהובים) — באים בעוד כמה שבושות. כגמר הפריחה נוצרות שלפוחיות מלאות אוויר. קוטפים ומפוצצים אותן באצבעות (פק־פק־פק).

מה עושים עם נוצה?

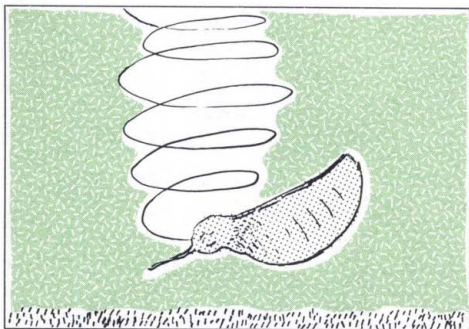
מוצאים נוצה גדולה. חותכים את הקצה בסכין חד ומכניסים במקום הליבה של הנוצה רפיל של גלובוס או רולקס. מתקבל עט עתיק.

מה עושים עם חבלבל?

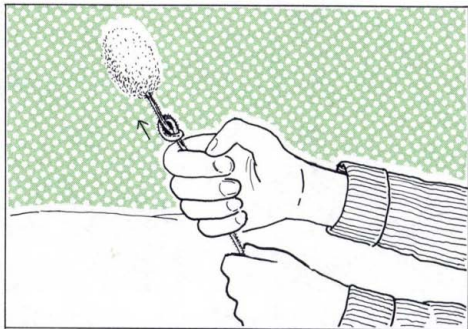
קוטפים פרח אחד, במשך היום, כשהוא פתוח. שמים אותו קרוב לאף בתנועת הריחה ושואפים עמוקות... החבלבל נדבק לאף (ואקום). שוב נושפים קלות — החבלבל משתחרר. כדי להמנע מסחרחורות, רצוי להתאמן בהדרגה ובישיבה.

איך עושים הליקופטר?

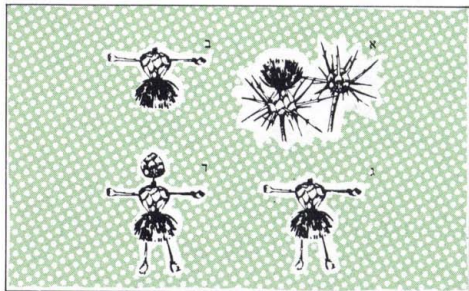
לוקחים פרי של עץ מכנף־נאה ("ציפור"). אווזים ב"גוף
הציפור" וזורקים אותו בכוח לשמים בתנועה אנכית, מלמטה
למעלה. בהגיעו לשיא הגובה הוא נכנס לסחרור ויורד למטה
בתנועה סיבובית כמו הליקופטר.

איך עושים תותח?

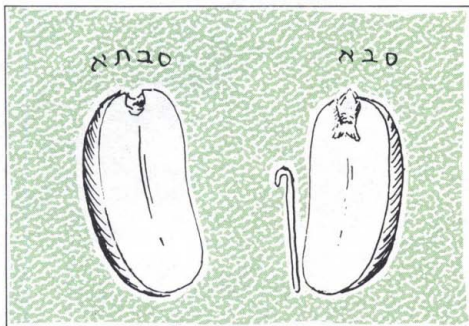
קוטפים פרח של לקח מצוי עם גבעול ארוך. עושים קשר רפוי בגבעול, קרוב לפרח. מחזיקים את הגבעול ביד אחת וביד השנייה מחליקים עליו בתנועה מהירה מלמטה למעלה לכיוון הפרח. הקשר נסגר, הפרח ניתק מהגבעול ונורה קדימה. וזה תותח.

איך עושים רקדנית מדרדר? (למתקדמים)

קוטפים, בזהירות, פרח אחד של דרדר (צהוב) פורח, ועוד פרח בשלב הניצן (א'). תולשים את כל הקוצים מהפרח הפורח ותוקעים שניים בצדדים (ידיים) (ב'). שני קוצים אחרים (תלולים) תוקעים בתוך הפרח עצמו (רגליים) (ג'). עכשיו לוקחים את הניצן, תולשים לו את כל הקוצים ומחברים אותו בעזרת קוץ אל תחתית הפרח הקודם (במצב הפוך) במקום הגבעול (ראש) (ד'). מתקבלת רקדנית עדינה בשמלה צהובה.

מה עושים עם בוטן?

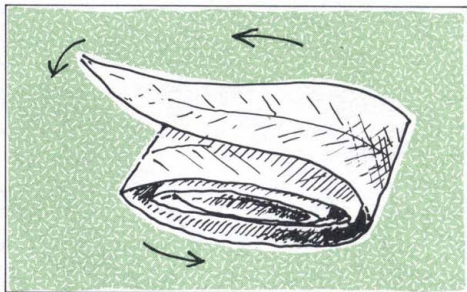
לוקחים בוטן ומקלפים את קליפתו הקשה. מקלפים גם את הקליפה האדומה הדקה. פותחים את הגרעין ורואים בצד אחד סבא ובצד השני סבתא. רצוי לבצע את התרגיל בבוטן לא קלוי, שלא ישבר הזקן של הסבא.

מה עושים עם סביון?

קוטפים את ה"סבא", הוא שלב הזרעים הנראה ככדור לבן שער, אווזים בגבעול ועושים פוּוּוּוּוּ חזק. הזרעים עפים ויורדים כמצנחים לאדמה. כך נפוץ הסביון בטבע.

איך עושים צפצפה מעלה של אקליפטוס?

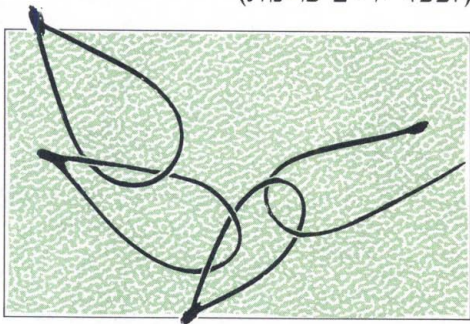
קוטפים עלה ירוק וארוך. מקפלים אותו מהפטוטרט לקצהו בתנועת גלגול (ראה ציור). מהדקים היטב כל שלב. נושפים פנימה נשיפה ארוכה (פפוווווו). נשמע צפצוף קלוש, ערב לאוזן, ונידף ריח עז של אקליפטוס רענן.

איך עושים משרוקית מגוגו?

לוקחים גוגו. משפשפים אותו חזק משני צדדיו (המעוגלים) על מדרכה מחוספסת (מרטיבים מדי פעם) עד שנוצר חור באמצע. מוצאים את הכפנים עם סיכת־בטחון מהגרביים. נושפים פנימה ונשמעת שריקה חדה.

איך עושים שרשרת ממחטי אורן? (לבעלי ידיים עדינות)

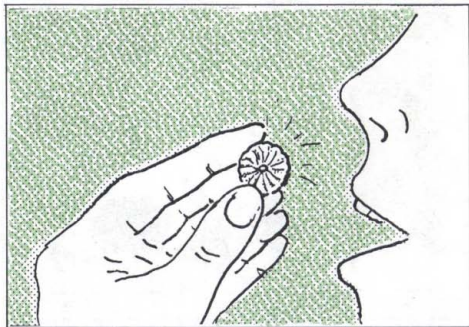
קוטפים ענף אורן קטן. תולשים עלה ("מחט" אחת כפולה). מוציאים מחט אחת, בזהירות, שתישמר השניה עם הבסיס. תוקעים את חוד המחט שנשארה לתוך הבסיס. נוצרת טבעת בצורת טיפה. שומרים בצד שלא תתפרק. חוזרים על הפעולה הנ"ל עם מחט שניה ובזמן סגירת הטבעת משחילים בה את הטבעת הקודמת. וכך הלאה עד קצה הסבלנות.

איך עושים אף של מכשפה מהיבסקום?

קוטפים פרח (אדום), תולשים את כל עלי הכותרת ומקלפים
את העלי, עד שנשאר החלק הדביק עם "חוט" בקצהו.
מדביקים לאף ועושים פרצוף מפחיד.

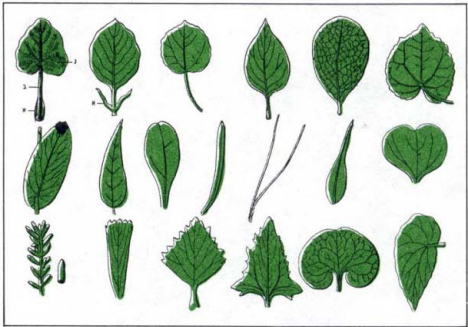
מה עושים עם חובזה?

קוטפים את הפרי (עגול ומוקף עלי גביע). רצוי צעיר ורך. בשתי ידיים קולפים את עלי הגביע ותוחכים את החובזה לפה. אוכלים. מתקבל טעם תפל וערב לחד. (בזמן המצור על ירושלים היו אוכלים חובזה במקום לחם עד בוא שיירות המשוריינים העמוסות שקי קמח ומצרכים שונים.

באותו זמן בערך היו אוכלים בקוריאה חגורות ונעלים מרוב שלא היה להם מה לאכול).

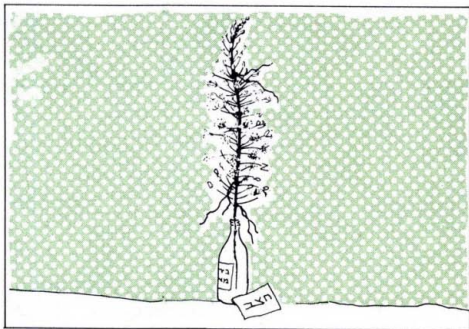
יֵרֶק (כללי משחק)

מכריזים "יֵרֶק" (מִעֲכִישוּ). כל משתתף צריך להחזיק בכיסו (או בכל מקום אחר על גופו) חתיכת עלה ירוק, במשך 24 שעות ביממה. כשפוגשים מישהו (בדרך, במיטה ואפילו במקלחת) אומרים לו מהר "ירק!" והוא צריך לשלוף את העלה (קמוט ומעוך — לא/חשוב) ולהציג/להוכחה. אם אין ברשותך ירק — אתה אבוד. אפשר להספיק לגעת מהר באיזה שיח קרוב, לפני שתיתפס נטול ירק.

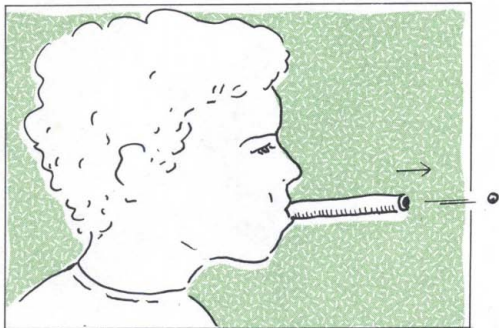
המשחק יכול להמשיך שעות וימים וגם שנים (אם לא הוכרז על ביטולו) וגם בעוד 20 שנה הזהר שלא תופתע פתאום בלי "ירק!"

מה עושים עם חצב?

הולכים לטייל. מוצאים חצבים, קוטפים אחד. תוקעים בבקבוק עם מים ושמים על המדף בגן. כותבים פתק נאה "חצב" ושמים לידו. קושרים שרוך מעל לקבוצת הפרחים הפורחים. מחכים. למחרת רואים שהקבוצה הנ"ל נבלה ומעליה נפתחה קבוצת פרחים חדשה. קושרים שרוך אחד מעליה ומחכים יום נוסף. וכך הלאה עד שהחצב גומר לפרוח (כשבוע בסך הכל) ומתקבל עמוד פרחים נבולים מקושט בסרטים.

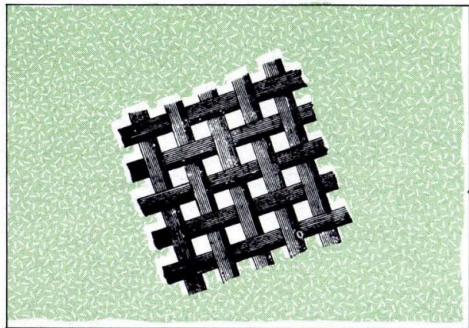
מה עושים עם בונבונים של איזדרכת?

קוטפים ענף בונבונים, רצוי בשלב הירוק שלהם, מוצאים צינור דק באורך כ־10 ס"מ. שמים בונבון אחד בקצה ואת הקצה השני בפה. עושים פו חזק וחד. הבונבון נורה קדימה ואתה נהדף אחורה.

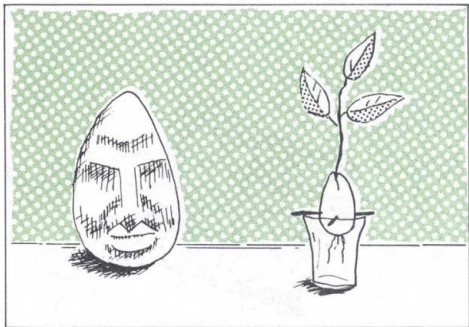
על כלי נשק זה חלים כל חוקי הזהירות המקובלים עם כל כלי הנשק (חמים וקרים). אימונים — במטווח בלבד. יריות — אך ורק לצורך הגנה עצמית.

איך עושים מפית (מחצלת) מעלי דקל?

קוטפים כמה עלים (4-5). כל עלה מחלקים באמצע לשניים עד שיש כ-10 חצאי-עלים שטוחים. אורגים אותם שתי וערב מהאמצע החוצה, רצוי על שולחן או משהו שטוח. גימור: את הקצוות מכניסים פנימה לצד האחורי. מתקבלת מפית ירוקה שיכולה לשמש כתחתית לספל, למשל. (כשהעלים מתייבשים מתקבלת מפית בצבע בז').

מה עושים עם גרעין של אבוקדו?

גירסה א': מקלפים את הציפוי החום ושמים בכוס מים קמנה. כדי שהגרעין לא יטבע, נועצים שלושה קיסמים בחלק התחתון (הרחב) כך ששליש שקוע במים ושני שלישי (השפיץ למעלה) באויר. הקיסמים נשענים על שולי הכוס. כעבור מספר שבועות או חודשים הגרעין נובט ומתקבל צמח נאה (או שלא מתקבל — תלוי במזל).

גירסה ב': מקלפים את הציפוי החום. מגלפים בגרעין הערום פרצופים וצורות יפות בסכין או במכשירי גילוף. לאחר זמן מה החלקים החתוכים מקבלים גוון חום ומתקבל פסל אפריקאי. אפשר גם לצייר בחיתוך־חריצים ציורים מענינים ואז ישחירו הציורים ומתקבלת ביצת־פלאים.

מה עושים עם חלזון?

מוצאים אותו. שמים את הקונכיה (החלזון מתחבא בפנים) בתוך קופסת־גבינה־לבנה־ריקה עם קצת אדמה רטובה ומעמידים בפנינה־הטבע. עומדים לצפות בו: כשהוא מוציא קצה לבן אומרים "איכסה". כשהוא לא יוצא שרים לו "ברל'ה, ברל'ה, צא החוצה." כשהוא יוצא לבסוף אומרים "הנה הוא!" ונוגעים קלות בקצה המחוששים שלו לראות איך הוא מכניס אותם פנימה. אחר־כך שוטפים ידים והולכים לאכול ארוחת צהרים.

מה עושים עם קליפה של תפוז?

יש כמה דרכים לקלוף תפוז:

- א. בלי סכין, סתם. אז מתלכלכות הידיים.
- ב. עם סכין, כמו נחש. אז נשאר הלבן.
- ג. עם סכין, לחתוך "יומולדת". אז מתלכלכות הלחיים.
- ד. והקלאסית — עם סכין, לחתוך שישה חריצים מסביב ולקלוף בזהירות.

ד'

ג'

ב'

א'

את התפוז אוכלים, זה ברור.

ומה עושים עם הקליפה?

בשיטה א' — זורקים לפח או ליד המיכל בפרדס.

בשיטה ב' — עושים מהנחש תפוז ריק ועובדים על מישהו שהוא שלם.

בשיטות ג' וד', יש שתי אפשרויות:

1. לקפל את הקליפה ליד נר ולראות איך השפריץ של

האתר נדלק ("זיקוקים");

2. לחרוץ בקליפה חריצים (ראה ציור), להכניס לפה

("שיניים") ולעשות פרצוף מבהיל.

2

1

*נ.ב.

אפשר גם לעשות קליפות תפוז מסוכרות וקישומים לעוגות ופנסים עם נרות ועליכך בהזדמנות אחרת.